

Oikeusapu

Oikeudenkäynnissä ja muiden oikeudellisten asioiden hoitamisessa tarvitaan usein lainoppinutta avustajaa.

Lähtökohta on, että asianosainen kustantaa itse tarvitsemansa oikeudellisen avun. Jollei hänellä ole varaa itse hankkia tarvitsemaansa apua, se voidaan kustantaa joko osaksi tai kokonaan valtion varoin. Tämä esite kertoo valtion varoin kustannetusta oikeusavusta.

Oikeusavun antamista varten valtiolla on oikeusaputoimistoja. Niissä oikeusapua tarjoavat julkiset oikeusavustajat. Oikeusapua antavat myös asianajajat ja muut lakimiehet, joilla on lupa toimia oikeudenkäyntiavustajana.

Lisätietoa oikeusavusta sekä oikeusaputoimistojen yhteystiedot ovat osoitteessa www.oikeus.fi . Asianajajien yhteystietoja saa osoitteesta www.asianajajat.fi .

Mihin asioihin oikeusapua saa

Oikeusapua annetaan kaikenlaisissa oikeudellisissa asioissa, joita ovat esimerkiksi:

- avioero, ositus, elatusapu, avioehto
- testamentti, perunkirjoitus, perinnönjako
- velallisen, velkojan tai takaajan avustaminen
- työpalkkasaatava, työsopimuksen purku, irtisanominen
- vuokrasaatava, irtisanominen, häätö
- kauppakirja, kaupanpurku, hinnanalennus
- rikoksesta epäillyn tai rikoksen uhrin avustaminen, lähestymiskielto
- valitukset esimerkiksi toimeentulotukea, huostaanottoa, Kelan korvauksia koskevissa asioissa

Oikeusapua ei anneta, jos asianosaisella on asian käsittelyn kattava oikeusturvavakuutus. Oikeusturvavakuutus voi sisältyä esimerkiksi kotivakuutukseen, ammattiliiton vakuutukseen tai maatilavakuutukseen.

Oikeusturvavakuutuksen omavastuuosuuden kattamiseen oikeusapua voidaan kuitenkin myöntää, jos hakija on tulojensa ja varallisuutensa perusteella oikeutettu korvauksettomaan oikeusapuun.

Oikeusapua ei anneta yhtiöille tai yhteisöille. Yksityinen elinkeinonharjoittaja voi saada oikeusapua elinkeinotoimintaa koskevassa tuomioistuinasiasassa, mutta muussa elinkeinotoimintaa koskevassa asiassa vain, jos siihen on erityistä syytä.

Mitä oikeusapuun kuuluu

Asian laatu ja merkitys vaikuttavat siihen, mitä palveluja oikeusapuun kussakin tapauksessa kuuluu.

Oikeudenkäyntiasiat

Oikeudenkäyntiasioissa henkilö tarvitsee yleensä avukseen asiantuntevan avustajan, esimerkiksi nostamaan kanteen tai toimimaan rikoksesta syytetyn puolustajana oikeudenkäynnissä. Avustajaa ei kuitenkaan määrätä selviin asioihin, kuten riidattomiin avioeroihin tai yksinkertaisiin sakkojuttuihin. Näihin asioihin voi saada neuvontaa oikeusaputoimistossa.

Asiakas voi valita, haluaako hän oikeudenkäynnissä avustajakseen valtion oikeusaputoimistossa työskentelevän julkisen oikeusavustajan vai asianajajan tai muun lakimiehen, jolla on lupa toimia oikeudenkäyntiavustajana.

Jos henkilölle myönnetään oikeusapua, valtio maksaa oikeudenkäyntiavustajan palkkion joko kokonaan tai osittain, oikeusavun saajan käyttövaroista riippuen. Avustajan toimenpiteet korvataan **enintään 80 tunnilta**. Tuomioistuin voi kuitenkin erityistilanteissa antaa luvan tämän rajan ylittämiseen. Lisäksi oikeusavun saaja vapautuu esimerkiksi oikeudenkäyntimaksuista.

Valtio ei maksa vastapuolen oikeudenkäyntikuluja siinä tapauksessa, että oikeusapua saanut häviää jutun.

Muut asiat

Oikeusapua voidaan antaa myös asioissa, joita ei viedä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Apua voi tarvita jonkin asiakirjan laadinnassa, esimerkiksi perukirjan tai ositusopimuksen tekemisessä. Jossakin oikeudellisessa ongelmassa tarvitaan vain lakimiehen neuvoja. Näissä asioissa oikeusapua antavat julkiset oikeusavustajat. Oikeusavun saaja ei siis voi valita yksityistä avustajaa.

Muissa kuin tuomioistuimessa käsiteltävissä asioissa oikeusapua voi saada korvauksetta tai omavastuuosuutta vastaan enintään 80 tunnilta asiaa kohti. Lisäksi oikeusavun saaja vapautuu viranomaisten asiakirjamaksuista sekä mahdollisista tulkkaus- ja käännöskuluista.

Miten oikeusapua haetaan

Oikeusapua haetaan aina valtion oikeusaputoimistolta. Oikeusapua voi hakea miltä tahansa oikeusaputoimistolta hakijan asuinpaikasta riippumatta. Usein asiakas ottaa ensiksi yhteyttä valitsemaansa avustajaan, joka voi tehdä hakemuksen oikeusavun saamiseksi.

Oikeusapua voi hakea internetissä. Sähköinen oikeusapuhakemus löytyy osoitteesta www.oikeus.fi kohdasta Oikeusapu.

Toinen vaihtoehto on tehdä oikeusapuhakemus suullisesti tai kirjallisesti. Kirjallinen hakemuslomake on internetissä osoitteessa www.oikeus.fi kohdassa Lomakkeita. Lomakkeita saa myös oikeusaputoimistoista, tuomioistuimista, asianajotoimistoista ja lakiasiaintoimistoista.

Hakijan tulee esittää selvitys taloudellisista olosuhteistaan ja asiasta, jossa oikeusapua haetaan. Hakijan tulot ja menot sekä varat ja velat selvitetään kuiteilla ja muilla tositteilla. Tarvittavat tiedot ilmenevät useimmiten pankin tiliotteesta, palkkakuitista, verotodistuksesta tai esimerkiksi toimeentulotukipäätöksestä. Sähköisesti ilmoitettujen tietojen oikeellisuus tarkastetaan pistokokein.

Oikeusaputoimistoilla on oikeus tarkistaa viranomaisilta ja vakuutusyhtiöiltä hakijan antamat tiedot taloudellisista olosuhteistaan. Myös pankeilla on velvollisuus antaa oikeusaputoimistoille nämä tiedot, jos on aiheutta epäillä hakijan antamien tietojen luotettavuutta. Jos tietoja pyydetään pankilta, oikeusaputoimiston on ilmoitettava siitä hakijalle etukäteen.

Millä tuloilla oikeusapua myönnetään ja mitkä menot huomioidaan

Oikeusapu myönnetään hakijan tulojen, menojen, varallisuuden ja elatusvelvollisuuden perusteella. Oikeusaputoimistossa lasketaan niistä hakijan kuukausittaiset käyttövarat seuraavasti:

Tuloina otetaan huomioon palkka- ja eläketulojen sekä päivärahojen lisäksi muun muassa elatusavut, lapsilisät, muut etuudet ja pääomatulot. Myös hakijan avio- tai avopuolison tai rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen tulot otetaan huomioon. Puolison tuloja ei kuitenkaan huomioida, jos hakija on epäiltynä tai vastaajana rikosasiassa tai puoliso on jutussa hakijan vastapuolena.

Kuukausituloista vähennetään verot. Niistä vähennetään myös asumismenot, päivähoitomaksut, elatusapumaksut sekä säännölliset ulosotto- ja velkajärjestelymenot. Lisäksi kustakin alaikäisestä lapsesta tehdään 300 euron vähennys.

Mitä oikeusapu hakijalle maksaa

Oikeusavun saajalta perittävät kulut muodostuvat omavastuusta ja oikeusapumaksusta.

Omavastuu

Oikeusavun saaja maksaa oikeusavustajan palkkiosta tietyn prosenttiosuuden (perusomavastuu). Se määräytyy hakijan kuukausittaisten käyttövarojen perusteella seuraavasti:

Yksinäinen henkilö

Käyttövarat enintään Perusomavastuu

600 euroa	0 %
800 euroa	20 %
900 euroa	30 %
1 050 euroa	40 %
1 150 euroa	55 %
1 300 euroa	75 %

Kun käyttövarat ovat yli 1 300 euroa, oikeusapua ei myönnetä.

Puolisot yhteensä

Käyttövarat enintään Perusomavastuu

1 100 euroa	0 %
1 400 euroa	20 %
1 600 euroa	30 %
2 000 euroa	40 %
2 200 euroa	55 %
2 400 euroa	75 %

Kun käyttövarat ovat yli 2 400 euroa, oikeusapua ei myönnetä.

Oikeusavun saajan varallisuus kasvattaa hänen kuluvastuutaan, jos talletuksia, asunto-osakkeita, kiinteistöjä tai muuta omaisuutta on yli 5 000 euron arvosta (lisäomavastuu). Varoista vähennetään velat. Vakituista asuntoa, tavanomaista vapaa-ajan asuntoa ja autoa tai näiden hankkimiseksi otettuja velkoja ei kuitenkaan oteta huomioon.

Perunkirjoitusasiassa vainajan varat otetaan huomioon täysimääräisesti, ja ne lisätään lisäomavastuun määrään (korotettu lisäomavastuu). Lisäomavastuun määrässä otetaan huomioon myös omaisuus, jonka hakija saa esimerkiksi perinnönjaossa tai osituksessa.

Ostavastuun määrä vahvistetaan asian tultua hoidetuksi. Omavastuusta voidaan periä ennakkoa.

Oikeusavun saajan on ilmoitettava oikeusaputoimistolle muutoksista tuloissaan, menoissaan ja varallisuudessaan. Jos oikeusavun saajan taloudelliset olosuhteet muuttuvat, oikeusaputoimisto voi muuttaa oikeusapupäätöstä. Päätöstä muutettaessa määrätään, sovelletaanko sitä takautuvasti.

Oikeusapumaksu

Oikeusapumaksu on 70 euroa ja se peritään kaikilta muilta hakijoilta paitsi niiltä, jotka saavat oikeusapua korvauksetta eli ilman omavastuuta.

Miten oikeusapupäätöksestä voi valittaa

Jos oikeusapuhakemus hylätään, hakija saa oikeusaputoimistolta valitusohjeet. Hylätystä hakemuksesta voi tehdä valituksen eli ratkaisupyynnön, joka osoitetaan tuomioistuimelle. Hakijan tulee toimittaa ratkaisupyynnön oikeusaputoimistolle, joka voi itse oikaista päätöksen. Jos oikaistuun ei oikeusaputoimiston mielestä ole aihetta, se siirtää asian tuomioistuimen tutkittavaksi.

Rikoksesta epäilty voi saada puolustajan

Rikoksesta epäillyllä on joissakin tapauksissa oikeus saada itselleen esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin puolustaja valtion varoin. Törkeästä rikoksesta epäillylle tai pidätettynä tai vangittuna olevalle puolustaja määrätään hänen pyynnöstään. Omasta aloitteestaan tuomioistuin voi määrätä puolustajan henkilölle, joka on alle 18-vuotias tai joka ei kykene puolustamaan itseään.

Näissä tilanteissa henkilö saa puolustajan taloudellisesta asemastaan riippumatta. Puolustajan palkkion maksaa valtio. Jos henkilö tuomitaan rikoksesta, hänen on kuitenkin korvattava puolustajan palkkio valtiolle, jolleivät hänen tulonsa oikeuta oikeusapuun. Korvauksen suuruus määräytyy kuten oikeusavussa.

Puolustajaksi määrätään julkinen oikeusavustaja, asianajaja tai muu lakimies, jolla on lupa toimia oikeudenkäyntiavustajana. Yleensä tehtävään määrätään rikoksesta epäillyn itsensä esittämä henkilö.

Rikoksen uhri voi saada avustajan ja tukihenkilön

Jos henkilö joutuu seksuaalirikoksen, perheväkivallan tai muun väkivaltarikoksen uhriksi, tuomioistuin voi määrätä hänelle esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten tarvittaessa sekä oikeudenkäyntiavustajan että tukihenkilön. Avustaja auttaa rikoksen uhria asian oikeudellisessa käsittelyssä ja tukihenkilö on henkisenä tukena.

Avustaja ja tukihenkilö määrätään uhrin tuloista riippumatta. Heidän palkkionsa ja kulunsa maksetaan valtion varoista.

Kuka kukin on

Asianajaja: Suomen Asianajajaliittoon kuuluva lakimies, jonka toimintaa Asianajajaliiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta ja oikeuskansleri valvovat.

Julkinen oikeusavustaja: Valtion oikeusaputoimistossa työskentelevä lakimies, jonka toimintaa valvotaan samalla tavoin kuin asianajajien toimintaa.

Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja: Lakimies, joka on saanut oikeudenkäyntiavustajalautakunnalta luvan toimia oikeudenkäyntiavustajana. Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on toimiessaan tuomioistuimessa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai avustajana velvollinen noudattamaan hyvää asianajajatapaa vastaavia ammattieettisiä sääntöjä. Tältä osin luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivan valvontalautakunnan, oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ja oikeuskanslerin valvonnan alainen.

Lähde: <http://oikeus.fi/fi/index/esitteet/oikeusapu.html>